

Epitafium

Jana I Goetza w kościele okocimskim

Wśród wielu interesujących dzieł sztuki w kościele parafialnym w Okocimiu (zob. BIM '94 nr.4, str.11), znajduje się epitafium Jana I Goetza, którego projektantem był znakomity krakowski architekt i konserwator - Tomasz Pryliński, a wykonawcą portretu zmarłego przemysłowca nie mniej znany rzeźbiarz - Zygmunt Langman.

Wspomniane epitafium umieszczone jest na ścianie zachodniej rodowej kaplicy Goetzów. Zostało wykonane w brązie w stylu neorenesansowym w 1895 roku. Tablica składa się z części centralnej, w której znajduje się tondo z profilowym wizerunkiem Goetza, sygnowane Z.Langman, flankowane pilastrami z dekoracją kandelabrową, górną część tonda zamykają iluzjonistyczne kasetony i belkowanie. Poniżej wizerunku portretowego umieszczona jest inskrypcja: PAMIĘCI / JANA Z OKOCIMIA GÖTZA / ZAŁOŻYCIELA I WŁAŚCICIELA BROWARU OKOCIMSKIEGO / WŁAŚCICIELA DÓBR / OZDOBIONEGO CZŁOBIEM ZŁOTYM KRZYŻEM ZASŁUGI Z KORONĄ, / KOMANDORIĄ PAPIESKIEGO ORDERU Ś. SYLWESTRA, / HONOROWEGO OBYWATELA MIASTA BRZESKA ETC., ETC. / FUNDATORA KOŚCIOŁA, PARAFII SZKÓŁ W OKOCIMIU. / UR.[ODZONEGO] 15 LISTOPADA 1815, ZM.[ARŁEGO] 14 MARCA 1893. / WDZIĘCZNY SYN TABLICĘ TĘ UMIEŚCIŁ. / 1895. Całość wieńczy posążek Madonny z Dzieciątkiem flankowany wolutami. Ponadto na tablicy widnieje sygnatura, mówiąca, że jej projektantem był T.Pryliński.

Fakt zaprojektowania przez Prylińskiego epitafium Jana Goetza wynikał m.in. z tego, że architekt już

wcześniej pracował dla tej rodziny, bowiem w 1894 roku wykonał w duchu północnego renesansu pawilon handlowy Goetza na Powszechną Wystawę Krajową we Lwowie oraz prowadził prace restauracyjne w kościele w Okocimiu, będącym fundacją J. Goetza.

T. Pryliński (ur. 24.08.1847, Warszawa - zm. 15.11.1895 Thalkirchen koło Monachium) po ukończeniu pięciu klas gimnazjum filologicznego został wysłany do Monachium. Tam też uczył się w Królewskiej Bawarskiej Szkole Politechnicznej. Naukę kontynuował na politechnice w Zurychu, gdzie w 1869r. uzyskał tytuł inżyniera architekta. W tymże roku powrócił do kraju i osiadł w Krakowie. W 1870 r. ponownie wyjechał z Polski, tym razem na kilkumiesięczne stypendium do Brukseli w celu podniesienia kwalifikacji z inżynierii rolniczej. W tym czasie zwiedził również Paryż, Drezno i Mediolan. Po powrocie do Krakowa objął stanowisko inż. w Towarzystwie Gospodarstwa Rolniczego Krakowskiego, a następnie kierownika biura technicznego tamtejszego Banku Parcelacji i Budowy. To przypadkowe zajęcie Pryliński rychło jednak porzucił i rozpoczął karierę jako architekt i konserwator zabytków. Ważną rolę w życiu Prylińskiego odegrała nadto przyjaźń z Janem Matejką.

Wśród licznych jego prac z tego czasu należy wymienić: dom Janikowskiego (1872) przy ul. Basztowej w Krakowie, przebudowę kamienicy w Rynku na siedzibę Banku Galicyjskiego, restaurację i przebudowę domu J. Matejki (1873-75) przy ul. Floriańskiej i restaurację kościoła

Wizytek (1875-76) w Krakowie. Najpoważniejszą jednak w tym czasie pracą architekta była przebudowa Sukiennic (1874-79). Zakończenie prac w Sukiennicach zbiegło się z uzyskaniem przez Prylińskiego stanowiska architekta Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie "Florianka", dla którego wniósł w 1879 r. okazałą siedzibę przy ul. Basztowej. Równocześnie sporządził plany restauracji zamku wawelskiego, przeprowadził restaurację domu Wentzla, Pałacu Biskupiego, wniósł w duchu renesansu włoskiego Zakład im. Helclów dla nieuleczalnie chorych (1884-90) oraz Kasyno Wojskowe (1889). W swojej działalności architektonicznej nie ograniczał się jednak do Krakowa. W latach 1883-85 prowadził prace konserwatorskie w katedrze w Przemyślu, w 1886 r. restaurował pałac w Kozach, a w 1891 r. zaprojektował dla Krynicy dwa domy: Pod Berłem i Pod Koroną. Projektował również dla Iwonicza, Jarosławia (gmach Szkoły Realnej), Lwowa (domy czynszowe), Szydłowca, Piasków Wielkich, Dynowa (restauracje kościołów), Rudawy (wille), Wadowic (konserwacja kościoła, wykonanie wieży i fasady). Był Pryliński ponadto autorem epitafium Karola Libelta (1878) w kościele w Czeszewie koło Poznania, sarkofagu J.I.Kraszewskiego na Skalce (1887) oraz pamiątkowej tablicy prof. L. Rydla, ojca poety w kościele św. Anny w Krakowie.

Jak wspomniano, projekt epitafium Jana I Goetza wykonał T.Pryliński, natomiast wizerunek okocimskiego przemysłowca rzeźbiarz Z.Langman (ur.04.03.1860 Kraków - zm. 10.12.1924 tamże). Langman po

ukończeniu Gimnazjum św Anny w Krakowie, od 1877 studiował w tamtejszej Szkole Sztuk Pięknych, a później w Monachium u Maxa Widmana i Josefa Knabla. Po powrocie do kraju, w latach 1883-84 ponownie podjął studia w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych u Marcelego Guyskiego i Walerego Gadomskiego. Następnie wyjechał do Rzymu, gdzie przez cztery lata studiował u Giulia Monteverde. W roku akademickim 1887/88 po raz trzeci uczęszczał do Szkoły Sztuk Pięknych w Krakowie. W tym czasie pracował też u Leonarda Marconiego na Politechnice Lwowskiej.

Twórczość Langmana oscylowała głównie wokół tematyki sakralnej. Wśród znanych prac artysty z wczesnego okresu twórczości warto wymienić Orła umieszczonego na Bramie Floriańskiej (1882) oraz rzeźby św. Cecylii, sześć posągów proroków w kościele Mariackim w Krakowie (1890-92). W 1892 r. wykonał do katedry w Tarnowie sześć kamiennych figur świętych i błogosławionych polskich: bpa. Stanisława, Wojciecha, Jana Kantego, Kazimierza, Kingi, Szymona z Lipnicy oraz figury św. Cecylii i św. Grzegorza (1897). W roku 1893 rzeźbę Kapłan z wychowankami na frontonie schroniska Lubomirskich w Krakowie (ob. gmach Akademi Ekonomicznej). W 1894r. jedynasto-osobową grupę Złożenie do grobu w ołtarzu głównym katedry w Przemyślu, a w 1895r. dostarczył pięć figur świętych na fasadzie kościoła w Wadowicach. Był także autorem grobowca rodziny Prylińskich na cmentarzu Rakowickim w Krakowie oraz wykonawcą epitafium z portretem T. Prylińskiego (1900) w kościele Św. Krzyża w Krakowie.

W 1900 przeniósł się Langman do Warszawy. I tam również wykonał wiele monumentalnych rzeźb przeznaczonych na wystrój gmachów publicznych, w tym m.in. Geniusza techniki na szczyt fasady Politechniki

Warszawskiej (1901), grupę alegoryczną Nauka, na fronton Teatrum Anatomicum, Konie z trębaczami do gmachu Poczty Głównej (1902-03), dekorację Domu Techników oraz dwie figury alegoryczne umieszczone w niszach bramy Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie pobytu w Warszawie Langman przyjmował także zamówienia z innych miast i miejscowości, m.in. ze Słomczyna (Matka Boska na fasadzie kościoła), Płocka (tablice z herbami biskupów płockich na szczycie fasady katedry,

*Epitafium Jana I Goetza wykonane przez T.Prylińskiego i Z. Langmana
Fot. J. Gluch*

wypuklorzeźba Ukazanie się Matki Boskiej św. Stanisławowi Kostce w ołtarzu tegoż świętego, rzeźby do ołtarza głównego), Piotrkowa Trybunalskiego (rzeźba Temida na budynku sądu), Krakowa (epitafium Henryka Kieszkowskiego w kościele Dominikanów) i Osiecka koło Pilawy (Matka Boska z Dzieciątkiem na fasadzie tamtejszego kościoła, tablica erekcyjna nad główną bramą, figury ołtarzowe, portrety kardynała J.Dunajewskiego, bpa. Ł. Soleckiego

i księdza A.Olszewskiego).

W 1910 artysta zaprojektował i postawił mauzoleum Świejkowskich w Zofiówce na Podolu. W 1912 Langman powrócił na stałe do Krakowa, gdzie ponownie pracował dla Kościoła Mariackiego (posagi św. we wnękach nawy głównej). Ponadto współpracował z rzeźbiarzem Piusem Welońskim przy wykonywaniu monumentalnych stacji Męki Pańskiej dla klasztoru Paulinów na Jasnej Górze (1910-13), a przed 1914 wykonał głowę Chrystusa na tympanonie kościoła Najświętszej Panny Marii w Katowicach. W 1921r. artysta objął kierownictwo pracowni wyrobów sztuki kościelnej pod nazwą Wit Stwosz.

Prócz religijnych wykonywał również rzeźby rodzajowe (m.in. Zamyślona, Ulicznik, Wdówka, Pachciarz, Żebraczka), mitologiczne (Prometeusz, Boginka, Narodziny Wenus, Wenus na fali, Eros i Psyche) i portretowe (Portret prof. L.Rydla, Portret T.Stryjeńskiego, Portret P.Kononowiczówny). Ponadto projektował pomniki: Jana III Sobieskiego dla Piwnicznej-Łomnicy i Krakowa, Obrońców Śląska, Spisza i Orawy, Żołnierza 20 pułku piechoty oraz pomnik Chopina (wszystkie niezrealizowane).

Prace artysty wystawiane były w Krakowie (1884, 1885, 1886, 1888, 1894, 1916, 1964) w Warszawie (1886, 1906), Lwowie (1885), Katowicach (1931) i Rzymie (1954). Dorobek artystyczny Langmana prócz

wymienionych kościołów znajduje się obecnie w Muzeum Narodowym w Krakowie, Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Muzeum Regionalnym Młodej Polski w Rydlówce, Muzeum Watykańskim oraz w zbiorach rodziny rzeźbiarza w Krakowie.

Dzięki mecenasowi Goetzów Okocimskich praca Langmana wzbogaca stosunkowo skromny zespół zabytkowej rzeźby na naszym terenie.

Jerzy Wyczesany